

Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs (ODIHR)

LATVIJA

SAEIMAS VĒLĒŠANAS 2010. gada 2. oktobrī

EDSO/ODIHR Ierobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojums

Varšava,
2010. gada 10. decembris

SATURS

I.	KOPSAVILKUMS.....	1
II.	IEVADS UN PATEICĪBAS	3
III.	POLITISKAIS KONTEKSTS.....	3
IV.	VĒLĒŠANU SISTĒMAS LIKUMDOŠANAS IETVARS	4
	A. PĀRSKATS	4
	B. TIESĪBAS KANDIDĒT	4
	C. PILSONĪBA.....	5
	D. VĒLĒTĀJU REGISTRĀCIJA.....	6
V.	VĒLĒŠANU ADMINISTRĀCIJA	6
	A. VĒLĒTĀJU IZGLĪTOŠANA UN INFORMĒŠANA	7
	B. BALSĒŠANA ĀRPUS VALSTS ROBEŽĀM.....	8
	C. BALSĒŠANA IESLĒDZĪJUMA VIETĀS	8
VI.	KANDIDĀTU REGISTRĀCIJA.....	8
VII.	VĒLĒŠANU KAMPAŅA.....	9
VIII.	KAMPAŅAS FINANSĒŠANA	10
IX.	PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI	12
	A. PĀRSKATS	12
	B. REGULĒJOŠAIS IETVARS	12
	C. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU MONITORINGS.....	13
X.	SIEVIEŠU LĪDZDALĪBA	15
XI.	NACIONĀLO MINORITĀŠU LĪDZDALĪBA	15
XII.	SŪDZĪBAS UN APELĀCIJAS.....	17
XIII.	VIETĒJIE UN STARPTAUTISKIE NOVĒROTĀJI	17
XIV.	VĒLĒŠANU DIENA.....	18
XV.	IETEIKUMI.....	18
	A. PRIORITĀRIE IETEIKUMI.....	19
	B. CITI IETEIKUMI.....	19
	PIELIKUMS: VĒLĒŠANU REZULTĀTI	21
	PAR EDSO/ODIHR.....	22

LATVIJA
SAEIMAS VĒLĒŠANAS
2010. gada 2. oktobris

EDSO/ODIHR Ierobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojums

I. KOPSAVILKUMS

Latvijas Republikas pastāvīgā misija AN, EDSO un citas organizācijas Vīnē uzaicināja EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroju (EDSO/ODIHR) veikt 2010. gada 2. oktobrī notikušo Saeimas vēlēšanu novērošanu. Pamatojoties uz Vajadzību izvērtēšanas misijas ieteikumiem, EDSO/ODIHR izvietoja Ierobežotas vēlēšanu novērošanas misiju (LEOM). EDSO/ODIHR LEOM novērtēja vēlēšanas procesa atbilstību EDSO saistībām un citiem starptautiskajiem standartiem attiecībā uz demokrātiskām vēlēšanām, kā arī atbilstību Latvijas likumdošanai. Saskaņā ar EDSO/ODIHR LEOM metodoloģiju EDSO/ODIHR LEOM nestrādāja vēlēšanu īstermiņa novērotāji un netika veikta sistemātiska vēlēšanu dienas norišu novērošana, tā vietā misijas pārstāvji apmeklēja ierobežotu skaitu balsošanas iecirkņu.

Saeimas vēlēšanas kopumā noritēja saskaņā ar EDSO saistībām attiecībā uz demokrātiskām vēlēšanām, kā arī atbilstoši nacionālajai likumdošanai. Vēlētājiem bija iespēja izvēlēties balsot par kandidātiem, kas pārstāvēja dažādas politiskās alternatīvas. Vēlēšanu veiksmīgā norisē ieinteresētās puses pauda uzticību vēlēšanu procesam kopumā.

Galvenie ar vēlēšanām saistītie likumi visumā nosaka demokrātisku vēlēšanu norisi. Vairumā šo likumu kopš 2006. gada vēlēšanām ir veikti grozījumi, atsevišķos gadījumos – ņemot vērā iepriekšējos EDSO/ODIHR ieteikumus, taču ir arī jomas, kas būtu jāuzlabo, lai vēl vairāk nodrošinātu atbilstību EDSO saistībām, tostarp attiecībā uz kandidēšanas tiesībām.

Tā kā likumdošana dod tiesības balsot tikai pilsoņiem, vēlēšanās nav tiesību piedalīties apmēram 321 000 nepilsoņu – pastāvīgo iedzīvotāju, kas ir balsstiesīgā vecumā. Lai arī pilsonība ir atzīta par pieļaujamu ierobežojumu, kas nosaka tiesības piedalīties vēlēšanās, it īpaši nacionālās valdības vēlēšanās, patiesībā tas, ka apmēram 17 procentiem balsstiesīga vecuma iedzīvotājiem ir liegta iespēja piedalīties vēlēšanās, vēl aizvien ir uzdevums, kuram jārod risinājums. Vairākas starptautiskās organizācijas, tai skaitā EDSO/ODIHR, ir vairākkārtīgi ieteikušas, ka nepilsoņiem ir jāpiešķir tiesības piedalīties vietējās vēlēšanās. Saskaņā ar iepriekšējiem ieteikumiem un Eiropas precedentu tiesībām Saeimas vēlēšanās pirmoreiz, iepriekš piesakoties, ieslodzījuma vietās varēja piedalīties ieslodzītie.

Centrālā vēlēšanu komisija (CVK) vēlēšanas administrēja caurskatāmā un efektīvā veidā, un komisijas sesijas noritēja koleģiālā gaisotnē. EDSO/ODIHR LEOM apmeklētās Pašvaldību vēlēšanu komisijas (PVK) savus pienākumus veica efektīvi un laikā. Cilvēki, ar kuriem runāja OSCE/ODIHR LEOM, kopumā pauda uzticību vēlēšanu administrācijas objektivitātei un profesionalitātei.

Tika organizēta PVK un Vēlēšanu iecirkņu komisijas (VIK) priekšsēdētāju un sekretāru apmācība. Daži, bet ne visi PVK apmācīja attiecīgo VIK darbiniekus. Procesuālie trūkumi, kas bija vērojami vēlēšanu dienā, norādīja uz to, ka apmācību ir iespējams vēl vairāk uzlabot, tai skaitā nodrošinot mācību materiālus vienkāršotā formātā.

Priekšvēlēšanu aģitācija noritēja mierīgā atmosfērā, un deputātu kandidāti visumā varēja brīvi izvērst savu aģitāciju. Priekšvēlēšanu aģitācijas pasākumi ievērojami pieņēmās spēkā pēdējo divu nedēļu laikā pirms vēlēšanām. Noteikti pasākumi nojauca robežšķirtni starp kampaņu un vietējo pašvaldību darbu. Daži vadošie politiķi izmantoja savus esošos amatus un atpazīstamību savas redzamības pastiprināšanai kampaņā.

”Sporta laukums” bija vieta, kur tika izvērsta ”slēptā” reklāma, kas, pārkāpjot likumu, netika iekļauta kampaņas izmaksu pārskatos. Pie ”slēptās” reklāmas gadījumiem piederēja sporta pasākumi, kas tika izmantoti apvienības ”Par labu Latviju” reklamēšanai, nenorādot tos kā kampaņas pasākumus. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB), kas ir atbildīgs par priekšvēlēšanu kampaņu finansējuma uzraudzību, saņēma daudzas sūdzības attiecībā uz ”slēpto” reklāmu, tai skaitā plašsaziņas līdzekļos.

Daudzi dažādi plašsaziņas līdzekļi sabiedrībai nodrošināja pietiekamu un daudzpusīgu informāciju, kas vēlētājiem balsojot ļāva izdarīt informētu izvēli. Tika ievērota Satversmes garantētā vārda brīvība. Veiksmīgā vēlēšanu iznākumā ieinteresētās personas pauda bažas par dažu komerciālo raidorganizāciju saistību ar uzņēmējiem un politiķiem un plašsaziņas līdzekļu īpašnieku caurskatāmības trūkumu.

Sabiedriskā raidorganizācija priekšvēlēšanu kampaņu plaši atspoguļoja, piešķirot bezmaksas ētera laiku visiem kandidātiem, diskusijām un īpašām programmām, un nodrošināja visu galveno kandidātu sabalansētu kopējo līdzsvaru. Arī komerciālās raidorganizācijas plaši atspoguļoja priekšvēlēšanu kampaņu, tai skaitā pārraidot debates. Komerciālās raidorganizācijas fokusējās uz galveno kandidātu atspoguļošanu, atsevišķos gadījumos, portretējot kandidātus un notikumus, parādot to, kuriem kandidātiem tās dod priekšroku. Kampaņas atspoguļojums drukātajos plašsaziņas līdzekļos kopumā parādīja politisko viedokļu plašu spektru. Laikraksti fokusējās uz galvenajiem kandidātiem un atsevišķos gadījumos pauda viņiem atbalstu savās redaktora slejās.

Sievietes vairumā kandidātu sarakstu bija pārstāvētas nepietiekamā skaitā. No 100 Saeimā ievēlētajiem deputātiem tikai 19 ir sievietes. Lai arī Latvijas politikā visumā valda divvalodības noteikts sadalījums, dažos kandidātu sarakstos bija gan krievu, gan latviešu valodas kopienų pārstāvji, un viņi centās uzrunāt gan latviešu, gan krievu valodā runājošus vēlētājus. Valsts valodas likuma noteikumi tika interpretēti tā, ka vēlētāju izglītošana un informēšana drukātajos plašsaziņu līdzekļos drīkst būt tikai latviešu valodā, tādējādi vēlētājiem ar sliktām valsts valodas zināšanām nebija pietiekamas iespējas iegūt vajadzīgo informāciju. Tomēr CVK tīmekļa vietnē bija pieejama arī informācija krievu valodā. Dažos gadījumos vēlēšanu organizāciju ierēdņi pieņēma arī sūdzības krievu valodā.

Sūdzību un apelāciju sistēmu regulē vairāki likumi, un to izskatīšanu nodrošina vairākas tiesiskās un administratīvās institūcijas. Vēlēšanu administrācijai un tiesai tika iesniegtas dažas oficiālas sūdzības. Daudzas lietas par iespējamajiem kampaņas noteikumu pārkāpumiem tika iesniegtas KNAB.

CVK bija akreditējusi starptautiskos un vietējos novērotājus no nevalstiskajām organizācijām visā valstī sekot līdzī norisēm vēlēšanu dienā. Likumdošanā joprojām nav precīzi noteiktas vēlēšanu novērotāju akreditācijas procedūras un novērotāju tiesības. Tomēr EDSO/ODIHR LEOM nesaņēma novērotāju ziņojumus par to, ka viņi būtu saskārušies ar kādām problēmām saistībā ar piekļuvi vēlēšanu iecirkņiem.

EDSO/ODIHR LEOM apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos vēlēšanas noritēja mierīgi un vēlēšanu komisijas kopumā ievēroja noteikto kārtību. Tomēr daudzos apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos bija nepiemērots vēlēšanu kabīņu noformējums un bieži vien nebija nodrošināta balsošanas

aizklātība. EDSO/ODIHR LEOM novērotās balsošanas laikā ieslodzījuma vietās valdīja kārtība un balsošana bija labi organizēta. Lai arī tika konstatētas nelielas procesuālas problēmas, kopumā balsu skaitīšana bija efektīva, labi organizēta un caurskatāma.

II. IEVADS UN PATEICĪBAS

Latvijas Republikas pastāvīgā misija AN, EDSO un citas organizācijas Vīnē uzaicināja EDSO/ODIHR veikt 2010. gada 2. oktobrī notikušo Saeimas vēlēšanu novērošanu. Pēc Vajadzību izvērtēšanas misijas, kas tika īstenota 14. - 16. jūlijā, EDSO/ODIHR 6. septembrī izveidoja Ierobežotas vēlēšanu novērošanas misiju (LEOM). EDSO/ODIHR LEOM vadīja Nikolajs Vulčanovs, un tā sastāvēja no deviņiem ekspertiem, kas atradās Rīgā, un četriem ilgtermiņa novērotājiem, kas 12. septembrī tika izvietoti divos reģionālajos centros. EDSO/ODIHR LEOM dalībnieki bija no 13 EDSO dalībvalstīm.

Tika vērtēta vēlēšanu atbilstība EDSO saistībām un citiem starptautiskajiem standartiem attiecībā uz vēlēšanu demokrātismu, kā arī atbilstība Latvijas likumdošanai. Šis gala ziņojums tiek sniegts pēc Sākotnējā konstatējumu un secinājumu pārskata, ar kuru mēs iepazīstinājām preses konferencē Rīgā, 3. oktobrī.¹

Saskaņā ar EDSO/ODIHR LEOM metodoloģiju EDSO/ODIHR LEOM nestrādāja vēlēšanu īstermiņa novērotāji un netika veikta sistemātiska vēlēšanu dienas norišu novērošana, tā vietā misijas pārstāvji apmeklēja ierobežotu skaitu balsošanas iecirkņu.

EDSO/ODIHR LEOM vēlas pateikties par sadarbību Latvijas Ārlietu ministrijai, Centrālajai vēlēšanu komisijai, kā arī citām valsts un vietējām varasiestādēm, vēlēšanu varasiestādēm, kandidātiem, politiskajām partijām un nevalstiskajām organizācijām.

III. POLITISKAIS KONTEKSTS

Latvija ir parlamentāra republika, kur likumdošanas pilnvaras ir vienpalātas parlamentam (Saeimai), kas tiek ievēlēta uz četriem gadiem. Premjerministru ieceļ prezidents, kuru savukārt ievēl Saeima arī uz četriem gadiem. 2006. gada Saeimas vēlēšanās vislielāko deputātu vietu skaitu (23 no 100 deputātu vietām) ieguva Tautas partija, kas valdību veidoja kopā ar trīs citām partijām. Valdība atkāpās 2007. gada aprīlī. Kopš 2008. gada politisko diskusiju centrā ir bijusī valsts smagā ekonomiskā krīze. Pēc 2009. gada janvārī Rīgā notikušajām, sarežģītās ekonomiskās situācijas ierosinātajām demonstrācijām sekoja politiskā krīze un nākamajā mēnesī - jaunas valdības veidošana. Par premjerministru kļuva partijas "Jaunais laiks" pārstāvis Valdis Dombrovskis. 2010. gada martā no valdības atkāpās Tautas partija.

Politiskie spēki vēl aizvien plašos vilcienos ir iedalāmi pēc lingvistiskās piederības partijās, kas tiek uztvertas kā latviešu tautas pārstāves, un partijās, kas pārstāv valsts krieviski runājošos iedzīvotājus, kas veido ievērojamu sabiedrības daļu,² taču bija arī tādi kandidāti, kas cenās uzrunāt gan latviešu, gan krievu valodā runājušus vēlētajus.

---

¹ Skat. www.osce.org/odihr-elections/45910.html.

² Atsauces uz runātājiem latviešu un krievu valodā attiecas uz attiecīgo personu pirmo valodu. Skat. arī sadaļu par nacionālo minoritāšu līdzdalību.

IV. VĒLĒŠANU SISTĒMAS LIKUMDOŠANAS IETVARŠ

A. PĀRSKATS

Saeimas 100 deputātu ievēlēšana notiek piecos vēlēšanu apgabalos, un katrā vēlēšanu apgabalā ievēlējamo deputātu skaits tiek noteikts proporcionāli vēlēšanu apgabala vēlētajū skaitam; politiskās partijas un apvienības iesniedz atklātus reģionālos sarakstus, un partijai vai apvienībai, lai tā iekļūtu Saeimā, valsts mērogā ir jāpārvar piecu procentu sliekšnis.³ Katrā vēlēšanu apgabalā ievēlējamo deputātu skaits tiek noteikts proporcionāli attiecīgajā vēlēšanu apgabalā dzīvojošo vēlētajū skaitam.⁴ Pretēji iepriekšējām norunām kandidāti varēja kandidēt tikai vienā vēlēšanu apgabalā. Vēlētāji varēja atdot savu balsi par kandidāta vēlēšanu sarakstu un atzīmēt šajā sarakstā sev tīkamus kandidātus. Viņi varēja ielikt "+" blakus to kandidātu vārdiem, kurus viņi vēlējās pavirzīt tuvāk saraksta sākumam, un izsvītrot to kandidātu vārdus, kurus viņi vēlējās svītrot no saraksta. Skaitot "+" un izsvītrotos kandidātu vārdus, katrs "+" un izsvītrojums neitralizēja viens otru.⁵

Saeimas vēlēšanu norisi galvenokārt regulē Konstitūcija, Saeimas Vēlēšanu likums, Likums par Centrālo vēlēšanu komisiju un Likums par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Pie citiem piemērojamajiem likumiem pieder Likums par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju, Administratīvo pārkāpumu kodekss, kā arī VCK norādījumi. Vairumā šo likumu kopš 2006. gada vēlēšanām ir veikti grozījumi, atsevišķos gadījumos – ņemot vērā iepriekšējos EDSO/ODIHR ieteikumus. Svarīgi grozījumi tika veikti plašsaziņas līdzekļu un kampaņas finansējuma noteikumos. Galvenie ar vēlēšanām saistītie likumi kopumā ļauj nodrošināt demokrātiskas vēlēšanas, taču ir arī jomas, kas būtu jāuzlabo, lai vēl vairāk nodrošinātu atbilstību EDSO saistībām.

B. TIESĪBAS KANDIDĒT

Tiesības vēlēties ir pilsoņiem, kuri vēlēšanu dienā ir sasnieguši 18 gadu vecumu, ja vien uz viņiem neattiecas kāds no šā likuma 2. pantā minētajiem ierobežojumiem. Pilsoņi, kuri sasnieguši 21 gada vecumu, drīkst arī kandidēt vēlēšanās. Neatkarīgie kandidāti nedrīkst izvirzīt savu kandidatūru, kas ir pretrunā ar 1990. gada EDSO Kopenhāgenas tikšanās dokumenta 7.5 paragrāfu.

Uz kandidēšanas tiesībām joprojām attiecas lustrācijas nosacījumi (Saeimas Vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. paragrāfs). Personas, kas strādājušas algotu darbu bijušās Padomju Savienības valsts drošības, izlūkošanas vai pretizlūkošanas dienestos, nedrīkst kandidēt vēlēšanās. 2006. gada martā Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā "Ždanoka pret Latviju" noteica, ka "Latvijas parlamentam ir pienākums regulāri pārskatīt šādu likumā noteikto ierobežojumu ar mērķi drīzumā to atcelt."⁶ Saskaņā ar šo spriedumu 2009. gadā šis ierobežojums tika sašaurināts, un

³ Saskaņā ar likumu sliekšnis tiek aprēķināts, pamatojoties uz derīgajām aploksnēm, kurās var būt arī nederīgas balsis. Piemēram, derīga aploksne var būt tukša vai var saturēt vairāk nekā viena kandidāta vēlēšanu zīmi. Saskaņā ar oficiālajiem vēlēšanu rezultātiem 1,6 procentos aploksņu nebija vēlēšanu zīmes.

⁴ Pamatojoties uz Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegto informāciju, izmantojot pastāvīgi uzturēto iedzīvotāju reģistru.

⁵ Vēlētāji plaši izmantoja izdevību paust atbalstu vai noliegumu kandidātiem. Piemēram, vienā gadījumā, kur kandidāts, kas kandidātu sarakstā tika iekļauts ar 10. numuru, pateicoties vēlētāju atbalstam, pacēlās uz pirmo vietu un tika ievēlēts Saeimā. Divos citos gadījumos no 19. un 32. vietas pacēlās uz otro vietu un arī tika ievēlēti Saeimā.

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Lielā palāta, lieta "Ždanoka pret Latviju" (iesnieguma numurs 58278/00), 2006. gada 16. marta spriedums, pieejams www.echr.coe.int/ECHR. Skat. arī lietu "Adamsons pret Latviju", iesniegums 3669/03, 2008. gada 24. jūnija spriedums, pieejams www.echr.coe.int/ECHR.

tagad tas vairs neattiecas uz personām, kas bija attiecīgo organizāciju plānošanas, administratīvi saimnieciskās struktūrvienības darbinieki.⁷

Būtu vēlams pārskatīt nosacījumus, saskaņā ar kuriem vēlēšanās nedrīkst kandidēt neatkarīgie kandidāti un personas, uz kurām attiecas lustrācijas nosacījumi, lai tādējādi nodrošinātu 1990. gada EDSO Kopenhāgenas tikšanās dokumenta 7.5 paragrāfa un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25. panta pilnīgu ievērošanu.⁸

C. PILSONĪBA

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1991. gadā pilsonība tika automātiski piešķirta personām, kas bija Latvijas pilsoņi līdz 1940. gadam, un viņu pēcnācējiem. Tā kā saskaņā ar likumdošanu vēlēt un kandidēt vēlēšanās drīkst pilsoņi, apmēram 321 000 nepilsoņu⁹ - pastāvīgo iedzīvotāju, kas ir balsstiesīgajā vecumā, nebija tiesību piedalīties vēlēšanās.¹⁰ Sākotnēji bija paredzēts, ka nepilsoņa¹¹ statuss būs pagaidu statuss, lai persona varētu iegūt Latvijas vai kādas citas valsts pilsonību.¹²

Pilsonību var iegūt bērni, kuru vecāki ir nepilsoņi, ja vecāki ir iesnieguši naturalizācijas iesniegumu, un pieaugušie, izejot naturalizācijas procesu.¹³ Naturalizācijas rādītāji bija ļoti augsti neilgi pirms un pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā, bet kopš 2006. gada tie ir samazinājušies.¹⁴ Nepilsoņiem ir tiesības pievienoties politiskajām partijām, ja vien viņi neveido pusi vai vairāk no partijas sastāva, un viņi var veikt politiskajām partijām ziedojumus.

Lai arī pilsonība ir atzīta par pieļaujamu ierobežojumu, kas nosaka tiesības piedalīties vēlēšanās, it īpaši nacionālās valdības vēlēšanās, patiesībā tas, ka apmēram 17 procentiem balsstiesīga vecuma iedzīvotājiem ir liegta iespēja piedalīties pat pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, vēl aizvien ir uzdevums, kuram jārod risinājums. Vairākas starptautiskās

⁷ Saeimas vēlēšanu likums, 5. panta 5. punkts.

⁸ Saskaņā ar EDSO Kopenhāgenas tikšanās dokumenta 7.5 punktu EDSO dalībvalstīm ir "jāievēro pilsoņu tiesības bez diskriminācijas, individuāli vai kā politiskas partijas vai organizācijas pārstāvjiem tiek tiesības pēc oficiāliem vai politiskiem posteņiem." Saskaņā ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (SPPPT) 25. pantu "katram pilsonim ir jābūt tiesībām..., neskatoties uz nekādām atšķirībām... [cita starpā neatkarīgi no politiskajiem vai citiem uzskatiem; skat. SPPPT 2. pantu] un bez nepamatotiem ierobežojumiem: ... b) balsot un tikt ievēlētam..." Turklāt 25. vispārējās piezīmes par SPPPT 17. punkta nosaka, ka "personu tiesības kandidēt vēlēšanās nedrīkst nepamatoti ierobežot, pieprasot kandidātiem būt partiju vai konkrētu partiju pārstāvjiem."

⁹ Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2010. gada 1. jūlijā sniegtā informācija

¹⁰ Kopš 2006. gada Saeimas vēlēšanām kopējais nepilsoņu skaits no 411 000 ir samazinājies līdz apm. 336 000 (2010. gada 1. jūlija dati, skat.

www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/dokuments/2010/ISVP_Latvija_pec_VPD.pdf).

¹¹ Saskaņā ar Latvijas Iedzīvotāju reģistra likuma 10. panta 2. punktu šis statuss atšķiras no bēgļa un bezvalstnieka statusa un ir uzskatāms par pilsonības veidu. Tomēr Eiropas Komisija par demokrātiju caur likuma spēku (Venēcijas Komisija) savā 2007. gada 18. janvāra ziņojumā par nepilsoņu un minoritāšu tiesībām norādīja, ka starptautiskā likumdošana nepilsoņus klasificē trīs kategorijās: ārvalstu pilsoņi, bēgļi un bezvalstnieki. Sal. ar 96. par., pieejams [www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD\(2007\)001-e.asp?PrintVersion=True&L=E](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD(2007)001-e.asp?PrintVersion=True&L=E).

¹² Konstitucionālās tiesas spriedums, Rīga, 2005. gada 7. marts. Lieta Nr. 2004-15-0106, 16. par., pieejams www.satv.tiesas.gov.lv/upload/2004-15-0106E.rtf.

¹³ Naturalizācijas prasībās ietilpst pastāvīga uzturēšanās valstī vismaz piecu gadu garumā un latviešu valodas un valsts satversmes un vēstures eksāmena nokārtošana.

¹⁴ EDSO/ODIHR LEOM pārstāvētie sarunu dalībnieki minēja vairākus iemeslus, kas varēt būt par iemeslu zemajiem naturalizēšanās rādītājiem, tai skaitā naturalizācijas procesa sarežģītība īpaši veciem cilvēkiem, nepilsoņu tiesības bez vīzas ceļot uz Krieviju un zināmas nepilsoņu daļas uzskats, ka šis process vispār ir aizvainojošs.

organizācijas, tai skaitā EDSO/ODIHR, EDSO augstais komisārs nacionālo minoritāšu jautājumos, EDSO Parlamentārā asambleja un Eiropas Padome ir vairākkārtīgi ieteikušas, ka nepilsoņiem ir jāpiešķir tiesības piedalīties vietējās vēlēšanās.¹⁵ Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā un saskaņā ar tās normām Latvija ir piešķirusi tiesības balsot vietējās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās visiem Latvijā dzīvojošajiem ES dalībvalstu pilsoņiem. Balsošanas tiesību paplašināšana, ļaujot šajās vēlēšanās piedalīties citiem nepilsoņiem - pastāvīgajiem iedzīvotājiem, būtu saskaņā ar šiem pašiem principiem.

D. VĒLĒTĀJU REĢISTRĀCIJA

Saeimas vēlēšanās vēlētāju saraksti netiek izmantoti, un vēlētāji, uzrādot derīgu Latvijas pilsoņa pasi, var balsot jebkurā vēlēšanu iecirknī visā valstī. Pēc tam, kad vēlētājs ir nobalsojis, viņa/viņas pasē tiek iespiests zīmogs, lai vēlētājs nevarētu nobalsot vairāk nekā vienu reizi. Tas, ka kā personas dokuments tiek pieņemta tikai pase, varētu atturēt vēlēšanās piedalīties vēlētājiem, kuriem vēlēšanu dienā nav derīgas pases. Turklāt tas, ka vēlētāji var vēlēties jebkurā vēlēšanu iecirknī visas valsts robežās un ne tikai tajā vēlēšanu apgabalā, kur viņi dzīvo, potenciāli iedragā balsu vienlīdzības principu, ja ievērojams skaits vēlētāju izvēlas balsot ne tajā vēlēšanu apgabalā, kur ir viņu pastāvīgā dzīvesvieta.¹⁶

V. VĒLĒŠANU ADMINISTRĀCIJA

Pēc teritoriāli administratīvās reformas, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā, 2010. gada vēlēšanas tika administrētas ar trīs līmeņu vēlēšanu administrācijas starpniecību, kas sastāvēja no Centrālās vēlēšanu komisijas (CVK), 118 pašvaldību vēlēšanu komisijām (PVK)¹⁷ un 1013 vēlēšanu iecirkņu komisijām (VIK), tostarp 64 ārvalstīs.

CVK un PVK ir pastāvīgas institūcijas, kas tiek ievēlētas uz četriem gadiem. CVK sastāv no deviņiem locekļiem, no kuriem astoņus ieceļ Saeima, ņemot vērā parlamentāro partiju izvirzītos kandidātus, un vienu izvirza Augstākā tiesa no tiesnešu vidus. Priekšsēdētāju izvēlas Saeima, un priekšsēdētāja vietnieku un sekretāru izvēlas komisijas locekļi; priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un sekretārs ir vienīgie CVK locekļi, kas strādā pilnu darba slodzi, kopā ar viņiem strādā septiņi pilnas slodzes un trīs nepilnas slodzes pastāvīgie darbinieki.

CVK administrē vēlēšanas caurskatāmā un ietverošā veidā, un tās sanāksmes norit koleģiālā atmosfērā. Centrālā vēlēšanu komisija savā tīmekļa vietnē publicēja savu sanāksmju laikus un dienaskārtību, kā arī aicināja tajās piedalīties plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības pārstāvjus.

¹⁵ Skat. EDSO/ODIHR 2006. gada 7. oktobra Saeimas vēlēšanu ierobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojumu, kas pieejams www.osce.org/documents/odihr/2007/02/23213_en.pdf; Eiropas Padomes vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa ieteikumu 257 (2008), kas pieejams www.coe.int/t/congress/files/themes/monitoring/fact-finding-missions/Latvia/default_en.asp; EDSO Parlamentārās asamblejas 2004. gada 9. jūlija Edinburgas deklarāciju, kas pieejama www.oscepa.org/images/stories/documents/declarations/2004_-_edinburgh_declaration_-_english.2314.pdf; EDSO augstā komisāra nacionālo minoritāšu jautājumos 2008. gada 26. jūnija paziņojumu EDSO Pastāvīgajai padomei, www.osce.org/documents/hcnm/2008/06/31874_en.pdf; Eiropas Padomes Venēcijas Komisijas 2007. gada 18. janvāra ziņojumu par nepilsoņu un minoritāšu tiesībām, kas pieejams [www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD\(2007\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-AD(2007)001-e.pdf). Skat. arī vispārējo piezīmi Nr. 25 par SPPPT 25. pantu, kas pieejama www.unhcr.org/refworld/type.GENERAL.HRC.,453883fc22,0.html.

¹⁶ 1990. gada EDSO Kopenhāgenas tikšanās dokumenta 7.3 punkts nosaka, ka EDSO dalībvalstīm ir "jāgarantē vienlīdzības un universālas vēlēšanu tiesības pieaugušajiem pilsoņiem."

¹⁷ Deviņas pilsētu vēlēšanu komisijas un 109 reģionālās vēlēšanu komisijas.

Pašvaldību vēlēšanu komisijas (PVK) sastāv no 7 līdz 15 locekļiem, kurus ieceļ vietējā pašvaldība, kas arī izlemj, cik locekļu būs vēlēšanu komisijā. Tiesības izvirzīt un pieteikt pārstāvjus darbam pašvaldību vēlēšanu komisijā ir politiskām partijām vai partiju apvienībām, attiecīgās domes deputātiem, kā arī ne mazāk kā 10 vēlētājiem jeb vēlētāju grupai. Vairumā apmeklēto PVK pārstāvjus bija iecēlušas vēlētāju grupas. EDSO/ODIHR LEOM tika teikts, ka PVK sastāvs kopumā atspoguļo vietējo pašvaldību politisko sastāvu. EDSO/ODIHR LEOM apmeklētās PVK savus pienākumus veica efektīvi un laikā.

Vēlēšanu iecirkņu komisijas (VIK) sastāv no septiņiem locekļiem,¹⁸ kurus ieceļ attiecīgās PVK. Ieceļot VIK locekļus, par pamatu tika ņemta iepriekšējo vēlēšanu administrācijas pieredze. Daudzu apmeklēto VIK locekļus bija iecēlušas politiskās partijas vai politiskās apvienības, vēlētāju grupas. Dažas partijas EDSO/ODIHR LEOM informēja, ka viņiem labāk būtu patīcis, ja to pārstāvji būtu bijuši novērotāji vēlēšanu iecirkņos vēlēšanu dienā.

EDSO/ODIHR LEOM sarunu biedri visumā pauda lielu uzticību vēlēšanu administrācijas objektivitātei un profesionālismam, taču daži priekšvēlēšanu laikā arī izteica, ka dažos lauku apvidos esošajos vēlēšanu iecirkņos varētu būt iespējami kādi pārkāpumi.

Augusta beigās CVK priekšsēdētājs veica PVK priekšsēdētāju un sekretāru apmācību un viņš apmeklēja daudzus valsts reģionus, noturot 28 reģionālos seminārus, kuros piedalījās visas valsts vēlēšanu iecirkņu komisiju priekšsēdētāji un sekretāri. Dažas PVK¹⁹ izlēma apmācīt visus attiecīgo PVK locekļus, kurpretim citas PVK²⁰ nolēma, ka tas ir katras vēlēšanu iecirkņa komisijas priekšsēdētājam pašam ir jāizlemj, vai vēlēšanu iecirkņa komisijas locekļiem ir vai nav nepieciešama apmācība. PVK locekļi tika rosināti iziet tiešsaistes apmācības programmu, ko CVK veidoja galvenokārt vietējiem novērotājiem;²¹ tomēr to izdarīja tikai nedaudzi.²² EDSO/ODIHR LEOM novērotāju apmeklētās vēlēšanu iecirkņu komisijas pauda pilnīgu apmierinātību ar saņemto apmācību. Tomēr vēlēšanu dienā novērotie procesuālie trūkumi un tas, ka ne vienmēr tika ievērots vēlēšanu nolikums,²³ atklāja vajadzību pēc apmācības pastiprināšanas un uzlabošanas, tai skaitā pēc apmācības materiālu nodrošināšanas vienkāršotā formātā.

A. VĒLĒTĀJU IZGLĪTOŠANA UN INFORMĒŠANA

CVK veica plašu vēlētāju izglītošanas kampaņu, kas ietvēra publiskus paziņojumus, informāciju plašsaziņas līdzekļiem, informatīvos plakātus, izglītojošus klipus, ko pārraidīja sabiedriskās un privātās raidorganizācijas, reklāmas laikrakstos un intervijas ar CVK priekšsēdētāju plašsaziņas līdzekļos, tai skaitā arī krievu valodā. CVK izveidoja diennakts informatīvo telefonlīniju, kur informācija tika sniegta latviešu un krievu valodā, un uz kuru vēlētāji varēja zvanīt, arī lai izteiktu sūdzības. CVK tīmekļa vietnē bija pieejama visaptveroša, aktualizēta informācija latviešu valodā, kā arī informācijas kopsavilkumi krievu un angļu valodā. EDSO//ODIHR LEOM apmeklētajos novados vēlētājus par vēlēšanu procedūrām informēja pašvaldību vēlēšanu komisijas, vietējās varasiestādes un reģionālie plašsaziņas līdzekļi.

¹⁸ Vēlēšanu iecirkņu komisijas ārvalstīs un uz kuģiem sastāv no trīs līdz septiņiem locekļiem.

¹⁹ Piemēram, Ikšķiles un Aizputes novadā.

²⁰ Piemēram, Rēzeknes pilsētā un novadā, Ventspils pilsētā un novadā un Kuldīgas novadā.

²¹ Skat. sadaļu par iekšzemes un starptautiskajiem novērotājiem.

²² Saskaņā ar CVK datiem 86 no vairāk nekā 5000 VIK darbiniekiem (neskaitot priekšsēdētājus un sekretārus) izgāja tiešsaistes apmācību.

²³ Piemēram, vairākos vēlēšanu iecirkņos tika konstatēta procedūru neievērošana, kur neaizlīmētas aplokšnes tika pasludinātas par nederīgām. CVK attiecīgajām vēlēšanu iecirkņu komisijām lika atkārtoti atvērt vēlēšanu materiālus un saskaitīt neaizlīmētajās aploksnēs nodotās balsis. Tāpat vietās, kur vienā telpā atradās divi vēlēšanu iecirkņi, aplokšnes ne vienmēr tika iemestas pareizā vēlēšanu iecirkņa vēlēšanu urnā.

B. BALSĒŠANA ĀRPUS VALSTS ROBEŽĀM

Šajās vēlēšanās 37 valstīs tika izveidoti 64 vēlēšanu iecirkņi²⁴, no tiem 48 – konsulārajos birojos un 16 – Latvijas kultūras centros un sabiedriskajos klubos. Latvijas pilsoņi, kas dzīvo valstī, kur nebija izveidots vēlēšanu iecirknis, varēja nobalsot pa pastu, nosūtot iesniegumu kādam no 24 ārpus valsts vēlēšanu iecirkņu komisijām, kas nodarbojās ar pa pastu saņemto balsojumu administrēšanu.²⁵ 2010. gada vēlēšanās pa pastu izlēma nobalsot 907 ārpus valsts esoši vēlētāji. EDSO/ODIHR LEOM sarunu biedri šo zemo rādītāju skaidroja ar vēlētāju nevēlēšanos kopā ar balsošanas aploksnī sūtīt savas pasēs, kas bija jādara, lai pasēs varētu iespiest zīmogu, kā to paredz likumdošana. Ārpus valsts robežām tika saņemtas 12 778 balsis, kas veido apmēram 30,5 procentus ārvalstīs reģistrēto balsstiesīga vecuma pilsoņu.²⁶

C. BALSĒŠANA IESLODZĪJUMA VIETĀS

Ievērojot iepriekšējos ieteikumus un Eiropas precedentu tiesības, pirmoreiz Saeimas vēlēšanās, iepriekš piesakoties, varēja nobalsot visi ieslodzījuma iestādēs esošie ieslodzītie. No 4755 balsstiesīgajiem ieslodzītajiem nobalsoja 3679 personas. Balsstiesīgo ieslodzīto skaits, kā arī viņu personas dati ieslodzīto vietu administrācijām tika sniegti, pamatojoties uz Iedzīvotāju reģistra datiem.²⁷ Lai balsotu, ieslodzītajiem nebija jāuzrāda savas pasēs. Visās ieslodzījuma vietās strādāja Ieslodzījuma vietu pārvaldes nozīmēta piecu cilvēku grupa, kas pieņēma vēlētāju balsis, tai skaitā arī ieslodzītais, kas veica novērotāja pienākumus. Institūcijas, kas bija iesaistītas balsošanas organizēšanā ieslodzījuma iestādēs,²⁸ vienojās, ka turpmāk balsošana ieslodzījuma iestādēs ir jāadministrē parastajām vēlēšanu iecirkņu komisijām.

VI. KANDIDĀTU REĢISTRĀCIJA

Saeimas vēlēšanām tika reģistrētas septiņas partijas un sešas politiskās apvienības, un katra no tām iesniedza kandidātu sarakstus visos piecos vēlēšanu apgabalos.²⁹ Šajās vēlēšanās kopā tika izvirzīti 1234 kandidāti. CVK loma kandidātu sarakstu reģistrācijā ir galvenokārt administratīva. CVK ir pilnvarota izslēgt kandidātu no saraksta tikai, pamatojoties uz tiesas rīkojumu, kad izslēgšanas iemesls ir lustrācija, vai arī saņemot izziņu no attiecīgajām institūcijām, kas pārbauda kandidātu reģistrācijas dokumentus, lai noskaidrotu, vai nav informācijas, saskaņā ar kuru persona nedrīkst kandidēt uz amatu (vecums, pilsonība, sodāmība, notiesāšana vai garīga rīcībnespēja).

Piecus kandidātus CVK izslēdza no saraksta, pamatojoties uz aktuālo sodāmību; divi no izslēgtajiem kandidātiem vērsās Administratīvajā apgabaltiesā, kas vienā gadījumā atcēla CVK lēmumu.³⁰ Cita kandidāte tika izslēgta, jo viņa ir tiesnese un atteicās atkāpties no šī amata, kā to

---

²⁴ 2006. gada Saeimas vēlēšanās ārpus valsts robežām bija izveidoti 53 vēlēšanu iecirkņi.

²⁵ Šo VIK saraksts tika publicēts CVK tīmekļa vietnē.

²⁶ 2006. gadā ārpus valsts robežām vēlēšanās piedalījās 7490 balsotāji.

²⁷ Reģistru uztur Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

²⁸ Tieslietu ministrija, Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvalde, Tiesībsarga birojs, CVK un pašvaldību vēlēšanu komisijas.

²⁹ Maksimālais kandidātu skaits kandidātu sarakstā drīkst būt par trīs kandidātiem lielāks nekā attiecīgajam vēlēšanu apgabalam piešķirto vietu skaits.

³⁰ Lēmums tika noraidīts, jo brīdī, kad šī persona izvirzīja savu kandidatūru, viņš jau bija samaksājis sodu un viņam nebija aktuālās sodāmības. Informācija par soda samaksu vēl nebija reģistrēta, un tāpēc CVK lēmuma pieņemšanas brīdī precīza informācija nebija pieejama.

nosaka Saeimas vēlēšanu likums. Kandidāte vērsās Administratīvajā apgabaltiesā, atsaucoties uz to, ka likumdošanas noteikumi attiecībā uz neiespējamību savienot amatus, ir pretkonstitucionāli. Tiesa šo lietu nosūtīja izskatīšanai Satversmes tiesai, norādot, ka CVK lēmums ir spēkā līdz brīdim, kad tiesa pieņems galīgo lēmumu.³¹

Iepriekšējos mēnešos tika izveidotas vairākas jaunas politiskās apvienības, tostarp "Vienotība", kurā ietilpst trīs partijas, tai skaitā "Jaunais laiks" un "Pilsoniskā savienība", kas abas bija aizejošās valdības koalīcijas sastāvā. "Tautas partija" pievienojās "Latvijas Pirmajai partijai/LC", izveidojot politisko apvienību "Par labu Latviju". Partija "Tēvzemei un Brīvībai/LNNK", kas arī bija aizejošās valdības koalīcijas sastāvā, izveidoja politisko apvienību kopā ar "Visu Latviju". Divas kandidējošās partijas, "Par cilvēktiesībām vienotā Latvijā" un "Saskaņas centrs", lai arī to kandidātu sarakstos bija arī latviešu tautības pārstāvji, tika kopumā uztvertas kā partijas, kas pārstāv krieviski runājošās sabiedrības daļas intereses. Vēl viena aizejošās valdības koalīcijas pārstāve, kas kandidēja vēlēšanās, bija "Zaļo un Zemnieku savienība".³²

VII. VĒLĒŠANU KAMPAŅA

Kampaņa noritēja mierīgā gaisotnē, un kandidāti kopumā varēja brīvi īstenot savas kampaņas, bija tikai daži nelieli incidenti. Divos atsevišķos gadījumos notika īslaicīga ielaušanās divu kandidātu tīmekļa vietnēs. 11. septembrī kādu laiku cilvēki, kas mēģināja piekļūt "Vienotības mājaslapai, tika pārvirzīti uz "Par labu Latviju" tīmekļa vietni. "Par labu Latviju" noliedza, ka viņi būtu atbildīgi par šo incidentu. Savukārt 24. septembrī uz laiku bija uzlauzta "Par labu Latviju" mājaslapa, kuru atverot, bija redzams no parastā šīs mājaslapas satura atšķirīgs saturs. Divos atsevišķos gadījumos 16. septembrī "Vienotības" kandidātiem tika īslaicīgi traucēts izvērst savu priekšvēlēšanu aģitāciju Rīgas sabiedriskajās vietās. Nākamajā dienā policija izdeva paziņojumu, ka nevienā no šiem gadījumiem pārkāpumi nav konstatēti.

Noteikti aģitācijas pasākumi nojauc robežšķirtni starp kampaņas īstenošanu un pašvaldības darbu. Daži "Zaļo un Zemnieku savienības", kuras premjerministra kandidāts bija Ventpils mērs Aivars Lembergs, aģitācijas materiāli, uzkrītoši izskatījās pēc Ventpils pašvaldības nacionāla mēroga aģitācijas par pilsētas priekšrocībām.³³ Daži vadošie politiķi izmantoja savus esošos amatus un atpazīstamību savas redzamības pastiprināšanai kampaņā. Rīgas pilsētas mērs un "Saskaņas centra" līderis Nils Ušakovs un Rīgas pilsētas vicemērs un "Par labu Latviju" premjerministra kandidāts Ainārs Šlesers vairākus pasākumus apmeklēja kā oficiālas amatpersonas, lai pasludinātu atjaunošanas projektus, kas tika plaši atspoguļots plašsaziņas līdzekļos.

Daži EDSO/ODIHR LEOM sarunu biedri par administratīvo resursu ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar vēlēšanām uzskatīja to, ka Rīgas pašvaldība pasludināja, ka no 1. septembra uz nenoteiktu laiku nestrādājošie pensionāri, kā arī dažas citas maznodrošināto cilvēku grupas sabiedrisko transportu varēs izmantot bez maksas.

---

³¹ Šo pašu kandidāti šī paša iemesla dēļ CVK izslēdza no 1996. gada Saeimas vēlēšanu kandidātu saraksta. Pēc tam, kad viņas apelāciju bija noraidījusi gan Administratīvā apgabaltiesa, gan Augstākā tiesa, viņa iesniedza prasību Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kas to noraidīja kā nepieņemamu. "Briķe pret Latviju", Eiropas Cilvēktiesību tiesa, lēmums par pieņemamību Nr. 47135/99, 2000. gada 29. jūnijs.

³² Pret Zaļo un Zemnieku savienības premjerministra kandidātu, Ventpils mēru, bija ierosināta lieta par iespējamajiem noziegumiem, tai skaitā korupciju dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

³³ Par šo gadījumu tika ziņots KNAB kā par netiešu kampaņu "Zaļo un Zemnieku savienības" labā. Šī ziņojuma rakstīšanas laika izmeklēšana turpinās.

29. septembrī Daugavpils pilsētas domes Sociālo lietu pārvalde izplatīja humanitārās palīdzības paciņas, kurās bija "Saskaņas centra" informācijas lapas. Lai arī tie ir bijuši tikai atsevišķi šāda veida pasākumi, tie varētu tikt interpretēti kā valsts līdzekļu ļaunprātīga izmantošana priekšvēlēšanu aģitācijas mērķiem, mēģinot ietekmēt vēlēšanu izvēli.

Lai arī oficiālā vēlēšanu kampaņa sākās 5. jūnijā, sākumā priekšvēlēšanu aģitācija bija relatīvi neliela, un tā pastiprinājās pēdējās divās nedēļās pirms vēlēšanām. Galvenās kampaņas tēmas bija ekonomika, it īpaši nodokļu jautājumi, labklājības politika un pensijas. "Vienotība" fokusējās uz Valda Dombrovska paveikto ekonomiskās krīzes pārvarēšanā un centās pārliecināt, ka ir jāturpina Starptautiskā valūtas fonda programmas īstenošana, kas palīdz pārvarēt krīzi; "Par labu Latviju" aicināja pārskatīt sadarbības noteikumus ar SVF; "Saskaņas centrs" aicināja padarīt ciešākas attiecības ar Krieviju un tādējādi uzlabot ekonomisko situāciju; "Zaļo un Zemnieku savienība" uzsvēra Aivara Lemberga kā Ventspils mēra iepriekšējo veikumu.

Papildus nacionālajām reklāmas kampaņām plašsaziņas līdzekļos un plašajai plakātu izmantošanai kandidāti īstenoja arī neliela mēroga vietējo aģitēšanu. Kandidāti uzstādīja aģitācijas teltis un dalīja informācijas lapas. Daži kandidāti arī sponsorēja mūzikas un sporta pasākumus.

Saskaņā ar Likumu par priekšvēlēšanu aģitāciju kandidātiem ir tiesības izvietot aģitācijas materiālus sabiedriskās vietās, tai skatā uz informācijas dēļiem, teltīs un uz plakātiem. Šo noteikumu ievērošana ir jāuzrauga vietējām domēm. Tās par plānoto priekšvēlēšanu aģitāciju ir jāinformē vismaz trīs dienas iepriekš, un vietējās domes var noteikt konkrētas vietas, kur ir aizliegts izvietot aģitācijas materiālus. Galvaspilsētā par noteikumu ievērošanu bija atbildīga Rīgas pilsētas būvvalde.

Rīgas pilsētas dome pieņēma lēmumu uz aģitācijas materiālu izvietošanas administrēšanu neattiecināt Likumu par priekšvēlēšanu aģitāciju, iebilstot, ka šis likums ir neprecīzs.³⁴ Tā vietā uz aģitācijas materiālu izvietošanu tika attiecināts Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums. Šis likums nosaka, ka par plānotajiem pasākumiem ir jāpaziņo vismaz 15 dienas iepriekš, nevis trīs dienas iepriekš, kā to nosaka Likums par priekšvēlēšanu aģitāciju, un vietējām varasiestādēm ir jālūdz atļauja, nevis tikai jāinformē tās. Lai arī šis jautājums nebija strīdīgs un tika konstatēta tikai viens neliels noteikumu pārkāpums, Likuma par priekšvēlēšanu aģitāciju neprecizitāte ir jānovērš tā, lai šo likumu varētu turpmāk piemērot paredzētajā veidā.

16. septembrī Tiesībsarga birojs pasludināja, ka tas izskatīs iespējamās homofobijas piemēru, kas bija vērojams "Par labu Latviju" aģitācijas laikraksta augusta izdevumā, kur bija lasāms apgalvojums, ka "geji balsos par "Vienotību"".

VIII. KAMPAŅAS FINANSĒŠANA

Politisko partiju un kampaņu finansējumu regulējošā ietvara mērķis ir nodrošināt caurskatāmību un atbildīgumu. Pēc nesen Politisko organizāciju finansēšanas likumā izdarītajiem grozījumiem priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojums bija noteikts 571 000 latu apmērā (apm. 800 000 eiro), kas gandrīz divkārt pārsniedz iepriekšējos priekšvēlēšanu izdevumu griestus, kādi bija noteikti pirms minēto grozījumu izdarīšanas. Turklāt priekšvēlēšanu tēriņu ierobežojumā neietilpa vairāku veidu izdevumi, tai skaitā ar telpu īri, personālu un kampaņas materiālu iespiešanu saistītās izmaksas. Šādas likumdevēju noteiktas liberalizācijas pamatā bija mērķis noteikt

³⁴ Rīgas pilsētas domes pakļautībā esošās Rīgas pilsētas būvvaldes pārstāvis EDSO/ODIHR LEOM teica, ka likums precīzi nedefinē, ko nozīmē vietējo varasiestāžu "informēšana".

pietiekami augstus izdevumu griestus, lai kandidāti necenstos tos apiet, un vienlaikus noteikt pietiekamus ierobežojumus, lai visiem kandidātiem nodrošinātu līdzvērtīgas iespējas. Ieviestie grozījumi noteica, ka viena "trešās puses"³⁵ ziedotāja ziedojums kampaņai nedrīkst pārsniegt 2700 latus (apmēram 3808 eiro). Likumdevēji arī ieviesa vairākas izmaiņas ar plašsaziņas līdzekļiem un kampaņu saistītajos nosacījumos, nosakot, kas ir uzskatāmas par "slēptajām" reklāmām un nosakot tās par nelikumīgām.³⁶

Kampaņas finansēšanas noteikumu ievērošanu uzrauga Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, kura lēmumus var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā. Politiskajām partijām un politiskajām apvienībām katru gadu ir jāiesniedz detalizēti ienākumu un izdevumu pārskati. Arī vēlēšanu kandidātiem 30 dienu laikā pēc vēlēšanām ir jāiesniedz KNAB ienākumu un izdevumu pārskati. KNAB sešu mēnešu laikā ir jāpārbauda tam iesniegtie pārskati un ir jāinformē sabiedrība par visiem nosacījumu pārkāpumiem, kā arī veiktajiem pretpasākumiem.

Saskaņā ar Likumu par priekšvēlēšanu aģitāciju, izdevējiem un raidorganizācijām 150 dienas pirms vēlēšanu dienas ir jāinformē KNAB un Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) par līgumiem, kādi ar vēlēšanu kandidātiem noslēgtas par priekšvēlēšanu kampaņas materiālu izvietojumu, tai skaitā par saistītajam izmaksām. Šādi ziņojumi ļauj KNAB vēlēšanu kandidātu iesniegtos pārskatus salīdzināt ar izdevēju un raidorganizāciju sniegtajiem pārskatiem, tādējādi nodrošinot vēlēšanu kandidātu ierakstu pilnīgumu un precizitāti. Taču, kā KNAB apstiprināja, reklāmas aģentūrām nav pienākuma iesniegt informāciju par līgumiem, kas ar vēlēšanu kandidātiem noslēgti par vides reklāmas izvietojumu, kas nozīmē to, ka KNAB nav iespējas veikt šādu šķērspārbaudi, lai nodrošinātu vēlēšanu kandidātu ierakstu pilnīgumu un precizitāti attiecībā uz vides reklāmu.

Gadījumā, ja vēlēšanu kandidāts pārsniedz noteiktos kampaņas izdevumu griestus, KNAB vadītājs ir pilnvarots aizliegt turpmākas apmaksātas šī kandidāta kampaņas reklāmas. Turklāt griestu pārkāpšanas gadījumā papildus soda naudas iekasēšanai KNAB ir jāpieprasa pārkāpumu izdarījušajam kandidātam pārskaitīt pārtērēto summu valsts budžetā 30 dienu laikā.

Savā pēcvēlēšanu paziņojumā KNAB pasludināja, ka nav konstatēts, ka kāds kandidāts būtu pārsniedzis noteiktos kampaņas izdevumu griestus, lai arī viens kandidāts ir iztērējis 96 procentus un vēl viens – 95 procentus noteiktā ierobežojuma. No KNAB saņemtajām sūdzībām 30 bija saistītas ar "slēpto" reklāmu, kas nebija iekļauta kampaņas reklāmas aktivitātēs un kuras lielākā daļa bija atrodamas plašsaziņas līdzekļos. Atbilstoši likumdošanai KNAB izmeklēšanu var veikt līdz pat sešus mēnešus. Ja "slēptās" reklāmas gadījumi tiek apstiprināti, KNAB šo reklāmu izmaksas ir jāpieskaita kandidāta kampaņas izdevumiem, un, ja tā rezultātā kopējie izdevumi pārsniedz pieļaujamo kampaņas tēriņu ierobežojumu, saskaņā ar likumdošanu kandidātam pārtērētā summa ir jāiemaksā valsts budžetā.

"Sporta laukums" bija vieta, kur varēja redzēt politisko reklāmu, kas pretēji noteikumiem par "slēpto" reklāmu netika norādīta kā politiskā reklāma. Īpaši daudz sporta pasākumi tika izmantoti "Par labu Latviju" reklamēšanai nenorādot, ka tie ir kampaņas pasākumi. Nedēļu pirms vēlēšanām TV pārraidītā motorallija reklāma saturēja saukli "Par labu ralliju", kurā bija redzams

³⁵ Šis jēdziens attiecas uz privātpersonu, juridisku personu vai apvienību, kas nav saistīta ar vēlēšanās kandidējošu politisko partiju vai politisko apvienību, bet kas īsteno priekšvēlēšanu kampaņu tās uzdevumā.

³⁶ Likuma par priekšvēlēšanu aģitāciju 2 panta (2¹⁻³) nosaka, ka par visu apmaksāto aģitāciju ir skaidri jābūt norādītam, ka tā ir apmaksāta aģitācija, norādot kandidātu vai trešo pusi, kas to ir apmaksājis. Likumā arī norādīts, ka "par samaksu šā likuma izpratnē uzskatāma jebkāda atlīdzība, tai skaitā jebkuri mantiski labumi, pakalpojumi, tiesību nodošana, atbrīvošana no pienākuma, atteikšanās no kādas tiesības par labu citai personai." Ja šīs prasības nav ievērotas, tā tiek uzskatīta par "slēpto" priekšvēlēšanu aģitāciju, kas ir aizliegta.

arī “Par labu Latviju” logo. Hokeja kluba “Dinamo Rīga” spēlēs godalgas piešķīra “Par labu Latviju” kandidāti un bija izvietoti reklāmkarogi ar “Par labu Latviju” saukļiem.

Dienu pirms vēlēšanām visā Rīgā bija redzami plakāti ar “Dinamo” spēlētāju, uz kura krekla bija numurs “8”,³⁷ un saukli “Par labu Dinamo.” Pēc pašu iniciatīvas izskatot šo lietu, KNAB secināja, ka tā ir bijusi netieša politiskā reklāma, kas ir pretrunā ar Likumu par priekšvēlēšanu aģitāciju, saskaņā ar kuru vēlēšanu dienā un dienu pirms vēlēšanām kampaņas materiālus izvietot ir aizliegts. KNAB par šo lietu ziņoja policijai, bet plakāti tika noņemti tikai pēc vēlēšanām.

Saikne starp “Dinamo” reklāmām un “Par labu Latviju” kampaņu bija vēl acīmredzamāka, ņemot vērā faktu, ka pirms vēlēšanām laikrakstā tika izvietota līdzīga, “Par labu Latviju” apmaksāta reklāma, kuras sauklis bija “Par labu Latviju, par “Rīgas Dinamo”” un kurā bija redzams spēlētājs ar astoto numuru. Šim pierādījumam saistībai starp “Par labu Latviju” un “Dinamo Rīga” kampaņām būtu jābūt par pamatu rūpīgai KNAB izmeklēšanai šajā lietā, lai noteiktu, vai izmaksas, kas saistītas ar šo un līdzīgiem reklāmas pasākumiem “Par labu Latviju” labā saskaņā ar likumdošanu būtu jāiekļauj partijas kampaņas izdevumu pārskatos.

Daži sarunu biedri EDSO/ODIHR LEOM pauda bažas, ka politiskais spiediens varētu mazināt KNAB efektivitāti. Neilgi pirms vēlēšanām Ainārs Šlesers publiski brīdināja KNAB nejaukties politikā un teica, ka šāda iejaukšanās KNAB vēlāk varētu radīt problēmas. KNAB direktora vietnieks atbildēja, ka viņš šo paziņojumu uzskata par mēģinājumu ietekmēt biroja darbu.

IX. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

A. PĀRSKATS

Mediju vide ir daudzveidīga un parāda sabiedrībai dažādus viedokļus. Taču vairāki EDSO/ODIHR LEOM sarunu biedri par problemātisku no plašsaziņas līdzekļu neatkarības un informācijas sniegšanas neitralitātes viedokļa, it īpaši priekšvēlēšanu aģitācijas laikā, uzskatīja plašsaziņas līdzekļu īpašnieku necaurskatāmību un to, ka tika ziņots par dažu vadošo raidorganizāciju un izdevēju saistību ar ietekmīgiem uzņēmējiem un politiķiem.

Priekšvēlēšanu kampaņas laikā plašsaziņas līdzekļi sabiedrībai kopumā par vēlēšanu kandidātiem un to platformām sniedza daudzveidīgu informāciju, tādējādi ļaujot vēlētājiem izdarīt informētu izvēli. Tika ievērota Satversmes garantētā vārda brīvība. Taču pierādījās, ka “slēptās” reklāmas jautājums ir īpaši strīdīgs. Negoda celšana plašsaziņas līdzekļos vēl aizvien ir sodāma ar brīvības atņemšanu, un tā ir prakse, kas ir kritizēta starptautiskajās deklarācijās.³⁸

B. REGULĒJOŠAIS IETVARS

Kārtību, kādā vēlēšanu kampaņa tiek atspoguļota plašsaziņas līdzekļos, nosaka Likums “Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām”. Turklāt saskaņā ar 2010. gada jūlijā pieņemto jauno Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu sabiedriskajām un komerciālajām raidorganizācijām fakti un notikumi raidījumos ir jāatspoguļo godīgi, objektīvi un veicinot viedokļu apmaiņu. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu atbilstību likumdošanas prasībām uzrauga Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP).

³⁷ “Par labu Latviju” šajās vēlēšanās bija reģistrēta ar astoto numuru.

³⁸ AN Īpašā ziņotāja par viedokļu un vārda brīvību, EDSO pārstāvja plašsaziņas līdzekļu brīvības jomā un Amerikas Savienoto Valstu Īpašā ziņotāja par vārda brīvību kopējā deklarācija, kas pieejama www.osce.org/documents/rfm/2002/12/190_en.pdf.

Likums par priekšvēlēšanu aģitāciju viena nosaukuma kandidātu sarakstā esošajiem kandidātiem dod tiesības 40 minūtes bez maksas izmantot sabiedriskās raidorganizācijas raidlaiku, no tā - 20 minūtes sabiedriskajā radio un 20 minūtes – sabiedriskajā televīzijā. Turklāt vēlēšanu kandidātiem bija tiesības izvietot priekšvēlēšanu reklāmas gan sabiedriskajos, gan privātajos plašsaziņas līdzekļos. Plašsaziņas līdzekļiem ir jānodrošina visām partijām vienādi nosacījumi attiecībā uz samaksu par apmaksātajām priekšvēlēšanu reklāmām un ir skaidri jānorāda politiskā partija vai trešā puse, kas ir apmaksājusi šo reklāmu.

Nesen ieviestie nosacījumi par “slēpto” reklāmu attiecas arī uz plašsaziņas līdzekļiem, taču “slēptās” reklāmas gadījumi bija grūti nosakāmi un strīdīgi. NEPLP veica nacionālo un vietējo televīzijas un radio staciju uzraudzību vēlēšanu laikā un identificēja vairākus iespējamus “slēptās” reklāmas gadījumus.³⁹ Pēc šo gadījumu izmeklēšanas Padome iesniedza tiesā prasības par pieciem iespējamajiem pārkāpumiem. NEPLP arī identificēja vairākus gadījumus, kur nebija izprastas likumdošanas prasības attiecībā uz taisnīgumu un objektivitāti un nosūtīja šīm raidorganizācijām vēstuli, lūdzot pievērst stingrāku uzmanību likumdošanas ievērošanas jautājumam. Ideju ģenerators “Providus”, kas veica plašsaziņas līdzekļu uzraudzību ar mērķi noteikt “slēptās” reklāmas gadījumus, arī norādīja uz to, ka 2010. gada vēlēšanu kampaņas laikā šādu gadījumu aizvien bija daudz.

C. PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU MONITORINGS

No 10. septembra EDSO/ODIHR LEOM analizēja kampaņas un attiecīgo politisko partiju atspoguļojumu piecos televīzijas kanālos un sešos dienas laikrakstos.⁴⁰

Uzraudzības rezultāti norādīja, ka kopumā plašsaziņas līdzekļi nodrošināja vēlēšanu kandidātiem iespējas paust vēlētajiem savu vēstījumu, tomēr gan drukātie, gan elektroniskie plašsaziņas līdzekļi vairāk fokusējās uz galvenajiem kandidātiem.

Sabiedriskā raidorganizācija LTV1 kampaņu atspoguļoja daudzpusīgi, izmantojot visām kandidējošajām partijām un partiju apvienībām piešķirto bezmaksas raidlaiku, kā arī ar diskusiju un īpašu programmu starpniecību, kas vēlētajiem deva plašas iespējas iepazīt kandidātus. Diskusijas LTV1 galvenokārt vadīja sešas saskaņā ar sabiedriskajām aptaujām populārākās partijas, bet pārējās kandidējošās partijas bija aicinātas piedalīties divās īpaši tam paredzētās diskusijās. Trīs nedēļu laikā līdz vēlēšanu dienai EDSO/ODIHR LEOM uzraudzības rezultāti rādīja, ka LTV1 kopumā ir nodrošinājusi sabalansētu galveno kandidējošo partiju atspoguļojumu, galvenokārt neitrālā veidā. 25 procentus ziņu raidījumu, kas tiek pārraidīti visdārgākajā raidlaikā (prime time), LTV1 veltīja “Vienotības” atspoguļošanai, bet citas partijas, kas bija aizejošās valdības koalīcijas sastāvā – “Zaļo un Zemnieku savienība” un “Visu Latvijai! - Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” attiecīgi tika veltīti 12 un 14 procenti šī raidlaika. Taču viena no saskaņā ar sabiedriskajām aptaujām vispopulārākajām opozīcijas partijām “Saskaņas centrs” saņēma ziņu raidījumos 11 procentus atspoguļojuma, kurpretim “Par labu Latviju”- veselus 23 procentus.

---

³⁹ 11. novembrī Padome publicēja savu ziņojumu par kampaņas atspoguļojuma godīgumu, kas bija balstīts uz padomes veiktā plašsaziņas līdzekļu monitoringa rezultātiem. Šis ziņojums latviešu valodā ir pieejams www.nrtplv/web/uploads/Zinojums_monitorings.pdf.

⁴⁰ EDSO/ODIHR veica sabiedriskās raidorganizācijas LTV1 un privāto raidorganizāciju LNT, TV3 un TV5 programmu monitoringu visdārgākajā raidlaikā (no 18.00 līdz 24.00). Papildus tam monitoringa veicēji analizēja “PBK Latvia” vakara programmu “Latvijas laiks”. EDSO/ODIHR LEOM arī veica sešu latviešu un krievu valodā iznākošo dienas laikrakstu (“Diena”, “Latvijas Avīze”, “Neatkarīgā Rīta Avīze”, “Chas”, “Telegraf” un “Vesti Segodna”) monitoringu.

Komerčiālās raidorganizācijas galvenokārt atspoguļoja galvenos kandidātus. Latviešu valodā raidošie TV kanāli LNT un TV3 savos ziņu raidījumos galvenokārt atspoguļoja “Vienotību” (attiecīgi 33 un 27 procentus raidlaika) un “Par labu Latviju” (katrs - 25 procentus raidlaika), kam sekoja “Zaļo un Zemnieku savienība” (attiecīgi 17 un 14 procenti raidlaika) un “Saskaņas centrs” (katrs – 13 procenti raidlaika). Papildus vēlēšanu kandidātu atspoguļošanai ziņu raidījumos LNT pārraidīja arī diskusiju ciklu, kurā piedalījās tikai populārākās partijas. Neraugoties uz kopumā sabalansēto kandidātu atspoguļojumu savos ziņu raidījumos, reizēm komerčiālās raidorganizācijas analītiskajās programmās un atspoguļojuma pasniegšanas veidā parādīja to, kuras kandidējošās partijas ir tām tīkamākas.

Vairāki EDSO/ODIHR LEOM sarunu biedri puda bažas par LNT nedēļas diskusiju programmu “Latvija, mēs tevi dzirdam”, kas, viņuprāt, bija “Par labu Latviju” propagandas ierocis. KNAB un NEPLP saņēma sūdzību, ka šī programma satur slēptu politisko reklāmu, un šī ziņojuma rakstīšanas laikā vēl turpinājās apstākļu pārbaude. Lai arī šo programmu nevadīja “Par labu Latviju” kandidāti vai līderi, vai kādi citi kandidāti, tomēr tas, ka programmā regulāri piedalījās labi zināmi “Par labu Latviju” atbalstītāji, radīja netiešu, bet papildu pozitīvu šīs partijas atspoguļojumu. Divas dienas pirms vēlēšanu dienas LNT pārraidīja animētu klipu, kurā vēlētājus aicināja domāt, par ko viņi balso. Šajā klipā, kurā bija atruna “Skatītāju uzmanībai” un nebija norādīts, kas ir apmaksājis šo materiālu, tika salīdzinātas sešas galvenās kandidējošās partijas / politisko partiju apvienības, piecas no tām tika izsmietas un “Par labu Latviju” tika acīmredzami slavīnāta.

No krievu valodā raidošajiem TV kanāliem TV5 lielāko daļu savu ziņu raidījumu veltīja “Par labu Latviju” (34 procentus raidlaika) un “Vienotības” (27 procentus raidlaika) atspoguļošanai, kam sekoja “Saskaņas centrs” un “Zaļo un Zemnieku savienība” (ar attiecīgi 14 un 13 procentiem raidlaika). TV5 arī translēja diskusiju programmu, ko vadīja populārāko partiju kandidāti, kā arī komentētāji – eksperti.⁴¹ “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” iesniedza sūdzību NEPLP un Valsts valodas centram par to, ka šīs politiskās apvienības pārstāvjiem nebija iespējas piedalīties šajās diskusiju programmās, jo viņu prasība bija, lai viņiem tiktu atļauts šajā krievu valodā raidošajā programmā runāt latviešu valodā.

Pirmais Baltijas kanāls (PBK) un tā programma “Latvijas laiks”⁴² visvairāk atspoguļoja “Par labu Latviju” (41 procentu raidlaika) un “Saskaņas centru” (29 procentus raidlaika). Vismazāk atspoguļojuma saņēma “Vienotība” (7 procentus). Neilgi pirms vēlēšanu dienas PBK pārraidīja divas diskusijas, kurās bija aicināti piedalīties četras kandidējošās partijas/politiskās apvienības: “Saskaņas centrs”, “Par labu Latviju”, “Vienotība” un “Zaļo un Zemnieku savienība”. “Par cilvēktiesībām vienotā Latvijā” puda bažas EDSO/ODIHR LEOM par to, ka šī partija nebija aicināta piedalīties diskusijās. “Vienotības” premjerministra kandidāts Valdis Dombrovskis 30. septembrī notikušajā premjerministra amata kandidātu diskusijā nepiedalījās, jo viņam bija iebildumi pret programmas vadītāja paustajiem uzskatiem par Latviju.

Kampaņas atspoguļojums drukātajos plašsaziņas līdzekļos kopumā parādīja dažādus politiskos uzskatus. Informācija par kampaņas pasākumiem bija plaši pieejama tīmekļa vietnēs, emuāros un tradicionālo plašsaziņas līdzekļu interneta versijās, kas veidoja vēl vienu svarīgi informācijas avotu vēlētājiem.

Vēlēšanu kandidāti plaši izmantoja internetu kā kampaņas instrumentu, tai skaitā emuārus, Twitter un citus sociālos tīklus.

⁴¹ Programma “48 minūtes” tika pārraidīta katru nedēļas nogali.

⁴² Programma “Latvijas laiks” sastāvēja no jaunumu izklāsta un intervijām ar politiķiem.

Laikposmā, par kuru tika veikts plašsaziņas līdzekļu monitorings, plašāk nekā citi kandidāti apmaksāto reklāmu izmantoja "Par labu Latviju". Apmaksātā politiskā reklāma nacionālajos laikrakstos tika publicēta ierobežotā skaitā. Daži kandidāti norādīja, ka politisko reklāmu izvietojuma cenas bija pārāk augstas, dažkārt tās ievērojami pārsniedza komercreklāmu izvietojuma cenas, kas deva priekšrocības kandidātiem ar labāku finansējumu.

X. SIEVIEŠU LĪDZDALĪBA

Nav likumdošanas noteiktu šķēršļu sieviešu līdzdalībai politikā, ne arī likumdošanas normu, kas to veicinātu. Programmā dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007. – 2010. gadam, ko valdība pieņēma 2007. gada oktobrī, nav iekļauti nekādi noteikti mērķi, kas būtu vērsti uz sieviešu līdzdalības pastiprināšanu politiskajā dzīvē. Vēlēšanu kandidātu vidū bija 353 sievietes, kas veidoja 28,6 procentus no deputātu kandidātu kopskaita.⁴³ Nevienai no kandidējošajām partijām, ar kurām tikās EDSO/ODIHR LEOM, nebija izstrādāti iekšējie mehānismi labāka dzimumu līdzsvara nodrošināšanai to kandidātu sarakstos.

2. oktobra vēlēšanās Saeimā tika ievēlētas deviņpadsmit sievietes, bet aizejošajā Saeimā bija 20 sievietes. No vēlēšanās kandidējošajām partijām/apvienībām, kas ieguva deputātu vietas Saeimā, visaugstākā proporcionālā sieviešu attiecība kandidātu vidū (37,4 procenti) bija "Vienotībai", kuras līdzpriekšsēdētāja ir sieviete, bet "Saskaņas centram" šis rādītājs bija viszemākais – tikai 16,5 procenti. No deviņiem CVK locekļiem četras ir sievietes. EDSO/ODIHR LEOM novērotāji ziņoja, ka misijas apmeklētajās pašvaldību vēlēšanu komisijās un vēlēšanu iecirkņu komisijās sievietes bija pārstāvētas plašā skaitā.

XI. NACIONĀLO MINORITĀŠU LĪDZDALĪBA

Latvijas iedzīvotāju vidū ir daudz etnisko un/vai lingvistisko minoritāšu grupu. Etniskie latvieši no kopējā iedzīvotāju skaita veido 59,4 procentus.⁴⁴ No lielākajām nacionālo minoritāšu grupām etniskie krievi veido 27,5 procentus no kopējā iedzīvotāju skaita, baltkrievi – 3,6 procentus, ukraiņi – 2,5 procentus, poļi – 2,3 procentus un lietuvieši – 1,3 procentus. Ir arī vairākas citas nacionālo minoritāšu grupas, kuru vidū katra atsevišķi veido mazāk nekā vienu procentu no kopējā iedzīvotāju skaita. Saskaņā ar 2000. gada iedzīvotāju skaitēšanas datiem latviešu valoda bija pirmā valoda 58,2 procentiem iedzīvotāju un krievu valoda bija pirmā valoda 39,6 procentiem iedzīvotāju. Īpaši daudz krieviski runājošo iedzīvotāju ir valsts austrumu daļā, Rīgā un dažās citās lielākajās pilsētās.

Nacionālās minoritātes politiskajā dzīvē ir pārstāvētas gan nacionālajā, gan vietējā līmenī. 2010. gada Saeimas kandidātiem, reģistrējoties CVK, bija iespēja norādīt savu etnisko piederību. No kandidātiem, kas norādīja savu etnisko piederību, 73 procenti bija latvieši, 8,7 procenti – krievi, 1,1 procenti – poļi un citas minoritāšu grupas katra veidoja mazāk nekā vienu procentu kandidātu kopskaita. Apmēram 14 procenti reģistrēto kandidātu nenorādīja savu etnisko piederību. Piecpadsmit Saeimā iekļuvušie kandidāti identificēja sevi kā etnisko minoritāšu pārstāvjus, un 13 no tiem bija krievu tautības.⁴⁵

2005. gadā Latvija ratificēja Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību (FCNM). Saeimas deklarācijā, kas tika iesniegta, ratificējot minēto konvenciju, tika

⁴³ 2006. gada Saeimas vēlēšanās 26 procenti kandidātu bija sievietes.

⁴⁴ Integrācijas politika Latvijā: daudzpusīga pieeja, Ārlietu ministrija, 2010. gada 21. maijs, www.am.gov.lv/en/policy/4641/4642/4649/.

⁴⁵ Aizejošajā Saeimā bija 18 deputāti, kas paši sevi identificēja kā etnisko minoritāšu pārstāvjus, no tiem 15 bija krievu tautības.

noteikts, ka Latvijas interpretācijā termins "nacionālā minoritāte" attiecas tikai uz Latvijas pilsoņiem un nav piemērojams pastāvīgajiem likumīgajiem iedzīvotājiem, kuri nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi.⁴⁶ Vairums Latvijas nepilsoņu ir etniskie krievi.⁴⁷

Konstitūcija nosaka nacionālo minoritāšu tiesības lietot savas valodas un attīstīt savu etnisko un kultūras identitāti. Latviešu valodas apguves valsts programmas mērķis ir sekmēt nacionālo minoritāšu integrāciju. Saskaņā ar valdības sniegto informāciju latviešu valodas prasme nacionālo minoritāšu vidū ir stabili uzlabojusies. Valsts finansētās nacionālo minoritāšu vidusskolās ne mazāk kā 60 procentus mācību programmas ir jāmāca latviešu valodā un līdz 40 procentiem – nacionālo minoritāšu valodās.

Valsts valodas likumā un Ministru kabineta noteikumos ir noteikti valsts valodas prasmes līmeņi, kādi nepieciešami valsts iestāžu darbiniekiem, kā arī daudzās dažādās profesijās strādājošajiem privātajā sektorā. 23. septembrī Saeima pieņēma grozījumus Likumā par pašvaldībām, kas ļauj rajonu tiesām sešu mēnešu laikā pēc vēlēšanām atsaukt ievēlētos vietējo pašvaldību locekļus, ja viņiem ir nepietiekamas latviešu valodas zināšanas. Prezidents 5. oktobrī parakstīja šos likuma grozījumus, bet tie attieksies tikai uz deputātiem, kas tiks ievēlēti nākamajās pašvaldību vēlēšanās, kas notiks 2013. gadā. Saskaņā ar Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu 65 procentiem visu nacionālo un reģionālo programmu nacionālajiem un reģionālajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem ir jānodrošina, lai to veidotajās programmās vismaz 65 procenti no visiem raidījumiem, izņemot reklāmu, televīzijas veikalu un televīzijas veikala skatlogu, būtu valsts valodā. Šī likumdošanas norma stāsies spēkā 2011. gada janvārī.

Valsts valodas likuma īstenošanu uzrauga Valsts valodas centrs, kas par valodas prasību pārkāpumiem ir pilnvarots uzlikt administratīvos sodus. Valsts valodas likums nosaka, ka visiem valsts rīkotajiem pasākumiem, kā arī publiskajai informācijai ir jābūt latviešu valodā.⁴⁸ Taču Ministru kabineta noteikumi visām valsts iestādēm pēc pieprasījuma ļauj publiskās informācijas materiālus, kā arī informāciju sniegt svešvalodā.⁴⁹

Varasiestādes Valsts valodas likumu interpretēja tā, ka tas ļauj sniegt vēlēšanu izglītošanas un informēšanas materiālus tikai latviešu valodā.⁵⁰ Tas var nostādīt neizdevīgā pozīcijā vēletājus ar sliktām valsts valodas zināšanām. Taču CVK daļu informācijas savā tīmekļa vietnē tomēr publicēja krievu valodā, un CVK paziņojumā par balsošanas kārtību tās demonstrēšanai galvenokārt tika izmantoti vizuāli elementi. Informāciju par balsošanas kārtību sniedza arī krievu valodā iznākošie drukātie plašsaziņas līdzekļi un raidorganizācijas, un daži EDSO/ODIHR

⁴⁶ Deklarācija nosaka, ka "[...] termins "nacionālās minoritātes", kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet kas sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus." <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=157&CV=1&NA=&PO=999&CN=999&VL=1&CM=9&CL=ENG>. Latvija nav ratificējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesas protokolu Nr. 12 un Eiropas Reģionālo vai minoritāšu valodu hartu.

⁴⁷ Par nepilsoņiem skat. arī sadaļu par likumdošanas ietvaru un vēlēšanu sistēmu.

⁴⁸ Valsts valodas likuma 11. pants.

⁴⁹ Ministru kabineta noteikumu Nr. 130 3. pants.

⁵⁰ FCNM 9. paragrāfs nosaka, nacionālo minoritāšu tiesības "saņemt un sniegt informāciju un paust idejas nacionālo minoritāšu valodās." Vispārējās piezīmes Nr. 25 12. paragrāfs par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25. pantu nosaka, ka "informācijai par balsošanu ir jābūt pieejamai nacionālo minoritāšu valodās."

LEOM sarunu biedri, tostarp krieviski runājošās nacionālās minoritātes pārstāvji domāja, ka tas palīdzēja novērst informācijas trūkumu krieviski runājošajiem vēlētājiem.

Visi oficiālie paziņojumi, tai skaitā sūdzības un apelācijas, bija jāsniedz latviešu valodā vai pievienojot apliecinātu tulkojumu.⁵¹ Tomēr 10 no 21 pašvaldību vēlēšanu komisijām, ko EDSO/ODIHR LEOM apmeklēja priekšvēlēšanu laikā, norādīja, ka tās pieņēmu arī sūdzības, kas būtu iesniegtas krievu valodā. Vairākās vēlēšanu iecirkņu komisijās (VIK), ko EDSO/ODIHR LEOM apmeklēja vēlēšanu dienā, VIK locekļi uz vēlētāju jautājumiem par balsošanas kārtību atbildes sniedza gan krievu, gan latviešu valodā.

XII. SŪDZĪBAS UN APELĀCIJAS

Sūdzību un apelāciju sistēmu regulē vairāki likumi, un tās izpildi nodrošina vairākas tiesu un pārvaldes iestādes. PVK un VIK lēmumus var apstrīdēt, griežoties CVK, savukārt CVK lēmumus var apstrīdēt, griežoties Administratīvajā apgabaltiesā. CVK lēmumus par kandidātu reģistrāciju var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā.⁵² Galīgos rezultātus un CVK lēmumus par vēlēšanās saņemto balsu protokoliem var pārsūdzēt Augstākajā tiesā. Apgabaltiesa pieņem lēmumus par NEPLP iesniegto informāciju par priekšvēlēšanu kampaņas nosacījumu pārkāpumiem elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos.⁵³

Vēlēšanu administrācijai un tiesām tika iesniegtas dažas sūdzības. Priekšvēlēšanu laikā sūdzības attiecās uz kandidātu reģistrāciju. PVK iesniegtās sūdzības vairumā gadījumu bija saistītas ar neatbilstībām starp elektroniski apstrādāto informāciju un protokoliem papīra formātā (skat. sadaļu par vēlēšanu dienu). EDSO/ODIHR LEOM tika informēta, ka KNAB saņēma 64 sūdzības par priekšvēlēšanu kampaņas nosacījumu pārkāpumiem, kurus KNAB izmeklēs. Septiņas izmeklēšanas KNAB uzsāka pēc savas iniciatīvas.

Laikā, kad notika šo vēlēšanu kampaņa, tiesas vēl nebija pieņēmušas lēmumus par visām lietām, ko KNAB bija iesniedzis tiesu izskatīšanai attiecībā uz 2006. gada Saeimas vēlēšanām. Savlaicīgu nolēmumu trūkums un fakts, ka KNAB par priekšvēlēšanu kampaņas pārkāpumiem var uzlikt naudas sodus tikai līdz 1000 latu apmērā (apmēram 1400 eiro),⁵⁴ var būt nepietiekama motivācija kandidātiem nepārkāpt kampaņas nosacījumus.

XIII. VIETĒJIE UN STARPTAUTISKIE NOVĒROTĀJI

Saeimas vēlēšanu likums nosaka, ka vēlēšanu procesu drīkst novērot vēlēšanu komisiju pilnvarotas personas, tomēr šis likums nesatur detalizētus nosacījumus attiecībā uz akreditācijas procedūrām un starptautisko un vietējo nevalstisko organizāciju novērotāju tiesībām. CVK bija plānojuši pieņemt nolikumu par vēlēšanu novērošanu šo vēlēšanu laikā, un tās locekļiem tika nosūtīts šī dokumenta projekts piezīmju izteikšanai un tālākai šī dokumenta apstiprināšanai. Citu prioritāšu dēļ un ņemot vērā to, ka novērotāju akreditācija neradīja nekādas bažas, CVK šī nolikuma pieņemšanu atlika uz vēlāku laiku. EDSO/ODIHR LEOM nesaņēma novērotāju ziņojumus par to, ka viņiem būtu bijušas kādas problēmas piekļūt vēlēšanu iecirkņiem.

CVK pirmoreiz iniciēja tiešsaistes apmācības programmu vietējiem novērotājiem, kuras mērķis bija veicināt brīvprātīgo novērošanu. Pēc šīs tiešsaistes apmācības 218 personas CVK pieprasīja

---

⁵¹ Valsts valodas likuma 10. panta 3. punkts.

⁵² Skat. sadaļu par kandidātu reģistrāciju.

⁵³ Skat. sadaļu par plašsaziņas līdzekļiem attiecībā uz lietām, ko NEPLP ir iesniegusi tiesā.

⁵⁴ Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204. pants.²

un saņēma akreditācijas vēlēšanu kārtības novērošanai vienā noteiktā vēlēšanu iecirknī. Vietējā nevalstiskā organizācija "Jaunatne vienotai Eiropai" dažādās valsts daļās izvietoja 50 novērotājus. Tiesībsarga birojs izvietoja 15 novērotājus 11 no 13 valsts ieslodzījuma vietām.

XIV. VĒLĒŠANU DIENA

EDSO/ ODIHR LEOM apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos balsošana notika mierīgā atmosfērā un vēlēšanu komisijas kopumā ievēroja noteikto kārtību. Balsošanas kabīņu noformējums vairākos misijas apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos bieži vien nenodrošināja balsošanas aizklātību. Pat tad, ja balsošanas aizslietņi bija atbilstoša veida, dažos vēlēšanu iecirkņos noteiktos laikos, kad vēlēšanas iecirkņos bija ļoti daudz cilvēku, vēlētāji tās neizmantoja. Dažos gadījumos tika novērots, ka partiju novērotāji traucēja vēlēšanu norisei. Atbilstoši CVK informācijai vēlētāju līdzdalība šajās vēlēšanās bija 63,12 procenti.

EDSO/ODIHR LEOM novērotā balsošana ieslodzījuma vietās noritēja kārtīgi un labi organizēti. Vēlēšanu laikam beidzoties, visi balsošanas materiāli no ieslodzījuma vietām tika nogādāti parastajos vēlēšanu iecirkņos, kur tika veikta balsu skaitīšana.⁵⁵

Lai arī tika ievērotas nelielas procesuālas problēmas, apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos balsu skaitīšana tika veikta efektīvā, kārtīgā un caurskatāmā veidā. Visos apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos atradās novērotāji, kas pārstāvēja vēlēšanās kandidējošās partijas/politiskās apvienības.

Pēc sūdzībām, kas tika saņemtas attiecībā uz elektroniski apstrādātajā informācijā un papīra formāta protokolos vērojamajām neatbilstībām attiecībā uz ieliktajiem "+" un izsvītrotajiem kandidātiem CVK izskatīja 49 šādus gadījumus. CVK secināja, ka šīs neatbilstības drīzāk radušās vēlēšanu iecirkņu darbinieku noguruma un nevērības, nevis tīšas krāpniecības rezultātā. Lai arī 33 vēlēšanu iecirkņos neatbilstības tika izlabotas, nepārskaitot balsis, 16 vēlēšanu iecirkņos tika dots rīkojums balsis pārskaitīt, kas arī tika izdarīts. Lai arī atkārtota balsu skaitīšana neietekmēja politisko partiju iegūto vietu sadalījumu, tās rezultātā dažus kandidātus, par kuriem sākumā tika domāts, ka viņi ir ievēlēti, nomainīja citi kandidāti.

20. septembrī Drošības policija izdeva iespējamās balsu pirkšanas un vēlēšanu rezultātu falsificēšanas riska novērtējumu, īpaši attiecībā uz Latgales reģionu. Drošības policija darīja zināmu tālruņa numuru, uz kuru cilvēki var zvanīt un sniegt informāciju par iespējamajiem pārkāpumiem. Nedēļu pēc vēlēšanām Drošības policija EDSO/ODIHR LEOM informēja, ka viņi ir saņēmuši vēlēšanu dienā 20 zvanus, bet nevienā no šiem gadījumiem neapstiprinājās, ka būtu bijis pārkāpums, un vēl divi zvani tika saņemti pēc vēlēšanu dienas, un šie gadījumi vēl tiek izmeklēti. Vienu no šiem gadījumiem, kad tika ziņots ar vēlēšanu rezultātu iespējamo falsificēšanu vēlēšanu iecirknī, Drošības policija nodeva CVK izskatīšanai.

XV. IETEIKUMI

Latvijas varasiestādēm, politiskajām partijām un pilsoniskajai savienībai tiek piedāvāts izskatīt šādus ieteikumus, kas palīdzēs to centienos vēlēšanas novadīt pilnībā atbilstoši EDSO saistībām un citiem starptautiskajiem standartiem attiecībā uz demokrātiskām vēlēšanām. EDSO/ODIHR ir gatava palīdzēt Latvijas varasiestādēm un pilsoniskajai sabiedrībai vēl vairāk uzlabot vēlēšanu procesu.

---

⁵⁵ Ieslodzīto balsis tika pieskaitītas šajā parastajā vēlēšanu iecirknī nodotajām balsīm.

A. PRIORITĀRIE IETEIKUMI

1. Atbilstoši iepriekšējiem EDSO/ODIHR un citu starptautisko organizāciju ieteikumiem ir vajadzētu izskatīt jautājumu par balsstiesību piešķiršanu pašvaldību vēlēšanās.
2. Vajadzētu izstrādāt noteikumus, kas paredz, ka vēlēšanās var piedalīties neatkarīgie kandidāti.
3. Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumam Saeimai vajadzētu turpināt izskatīt lustrācijas nosacījumus ar mērķi tos drīzumā atcelt.
4. Likumdošanā vajadzētu paredzēt, ka KNAB par vēlēšanu kampaņas nosacījumu pārkāpumiem piemēro aizvien stingrākas sankcija, lai tas kalpotu par efektīvu līdzekli pārkāpumu novēršanai.
5. Vajadzētu izstrādāt mehānismus, kas ļautu KNAB un tiesām ātri izskatīt iespējamās kampaņas nosacījumu pārkāpumu gadījumus tā, lai varētu nodrošināt ātrus un efektīvus pretlīdzekļus iespējamo ar kampaņu saistīto pārkāpumu novēršanai.
6. Vajadzētu izskatīt jautājumu par likumdošanas prasības ieviešanu reklāmas aģentūrām ziņot KNAB par līgumiem, kas noslēgti par kampaņas materiālu, tai skaitā vides reklāmas, dizaina izstrādi un izvietošanu, kas KNAB ļaut veikt efektīvu pārbaudi.
7. Turpinot centienus valsts valodas apguves sekmēšanai, varasiestādēm vienlaikus vajadzētu pieņemt elastīgāku pieeju nacionālo minoritāšu valodu izmantošanai vēlēšanu procesā, tostarp atbilstoši 25. piezīmei atsevišķus vēlēšanu izglītošanas materiālus izdodot citās valodās un sniedzot iespēju lietot nacionālo minoritāšu valodas, kontaktējoties ar varasiestādēm, it īpaši vietējā līmenī.

B. CITI IETEIKUMI

Vēlēšanu administrācija

8. Vajadzētu izskatīt jautājumu par visu vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļu apmācību un viņu nodrošināšanu ar vienkāršotu procedūru ceļvedi, kurā būtu jāiekļauj secīgi visu procedūru attēli un ieteiktā vēlēšanas iecirkņa plānojuma attēls.
9. Varētu veikt izmaiņas Saeimas vēlēšanu likumā, tajā paredzot, ka nākotnē vēlēšanu iecirkņu komisijas vēlēšanas administrē ieslodzījuma vietās.

Vēlēšanu kampaņa un kampaņas finansējums

10. Konsultējoties ar vietējās pašpārvaldes iestādēm, Likumā par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām varētu iekļaut skaidrus nosacījumus attiecībā uz kampaņas materiālu izvietošanu sabiedriskajās vietās, Lai nodrošinātu šī likuma pienācīgu izpildi.

Plašsaziņas līdzekļi

11. Plašsaziņas līdzekļus regulējošajā ietvarā varētu iekļaut nosacījumus plašsaziņas līdzekļu īpašnieku caurskatāmības nodrošināšanai.

12. Konsultējoties ar žurnālistiem un redaktoriem, varētu padarīt detalizētākus noteikumus attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu pienākumiem un konkretizēt šos noteikumus, tādējādi piedāvājot plašsaziņas līdzekļiem precīzākas vadlīnijas.
13. Nākotnes vēlēšanās NEPLP varētu izskatīt jautājumu par kampaņas starpziņojumu publicēšanu, cita starpā izvērtējot to, cik objektīvi un godīgi raidorganizācijas saskaņā ar plašsaziņas līdzekļu monitoringa datiem atspoguļo vēlēšanas, kas ļautu pastiprināt caurskatāmību un veikt korektīvus pasākumus, ja tādi būtu nepieciešami.
14. Atbilstoši starptautiskajiem ieteikumiem vajadzētu atcelt kriminālu sodīšanu par neslavas celšanu.

Vietējie un starptautiskie novērotāji

15. Atbilstoši iepriekšējiem EDSO/ODIHR ieteikumiem CVK pirms nākamajām vēlēšanām varētu pieņemt vispusīgus noteikumus, kas precizētu starptautisko un vietējo objektīvo novērotāju tiesības un akreditācijas kārtību.

Vēlēšanu diena

16. Atbilstoši iepriekšējiem EDSO/ODIHR ieteikumiem ir jāveic pasākumi balsošanas aizklātības nodrošināšanai, tai skaitā izmantojot vēlētāju informēšanas programmas, apmācot vēlēšanas iecirkņu darbiniekus un nodrošinot piemērotus vēlēšanu aizslietņus

PIELIKUMS: VĒLĒŠANU REZULTĀTI

Politiskā partija vai apvienība	Derīgo vēlēšanas zīmju skaits procentu izteiksmē	Mandātu skaits
1. "Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā"	1,47	0
2. "Vienotība"	31,9	33
3. "Ražots Latvijā"	0,99	0
4. "Saskaņas centrs"	26,61	29
5. "Tautas kontrole"	0,42	0
6. "Zaļo un Zemnieku savienība"	20,11	22
7. "Par prezidentālu republiku"	0,75	0
8. "Par labu Latviju"	7,82	8
9. "Atbildība - sociāldemokrātiska politisko partiju apvienība"	0,65	0
10. "Daugava – Latvijai"	0,18	0
11. "Pēdējā partija"	0,9	0
12. "Visu Latvijai! - Tēvzemei un Brīvībai/LNNK"	7,83	8
13. "Kristīgi demokrātiskā savienība"	0,37	0

Avots: Centrālā vēlēšanu komisija

PAR EDSO/ODIHR

Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs (ODIHR) ir EDSO galvenā institūcija, kas palīdz dalībvalstīm “nodrošināt cilvēktiesību un pamatbrīvību pilnīgu ievērošanu, ievērot likuma varu, sekmēt demokrātijas principu veicināšanu un (...) izveidot, stiprināt un aizsargāt demokrātiskas institūcijas, kā arī veicināt toleranci sabiedrībā” (1992. gads, Helsinku dokuments). Tā tiek saukta par EDSO cilvēka dimensiju.

EDSO/ODIHR, kas atrodas Varšavā, Polijā, kā birojs, kas atbalsta brīvas vēlēšanas, tika izveidots 1990. gada Parīzes samita laikā un sāka savu darbību 1991. gada maijā. Pēc gada biroja nosaukumu mainīja, lai paplašinātu biroja pilnvaras, iekļaujot tajās cilvēktiesības un demokratizāciju. Šobrīd birojā strādā vairāk nekā 130 darbinieku.

ODIHR ir Eiropas vadošā aģentūra **vēlēšanu novērošanas** jomā. Ik gadu tā koordinē un organizē tūkstošiem novērotāju izvietojumu, lai izvērtētu, vai vēlēšanas EDSO zonā notiek saskaņā ar EDSO saistībām un citiem starptautiskajiem standartiem attiecībā uz demokrātiskām vēlēšanām un atbilstoši nacionālajai likumdošanai. Aģentūras unikālās metodes nodrošina visaptverošu ieskatu visās vēlēšanu procesa daļās. Ar atbalsta programmu starpniecību ODIHR palīdz dalībvalstīm uzlabot vēlēšanu iekārtu.

Biroja **demokratizācijas** pasākumi ietver šādas tematiskās jomas: likuma vara, likumdošanas atbalsts, demokrātiska vadība, migrācija un kustības brīvība un dzimumu vienlīdzība. EDSO/ODIHR katru gadu īsteno vairākas mērķtiecīga atbalsta programmas, cenšoties veicināt demokrātisku struktūru veidošanos.

EDSO/ODIHR arī palīdz dalībvalstīm pildīt savas saistības cilvēktiesību veicināšanā un aizsardzībā un cilvēku pamatbrīvību veicināšanā un aizsardzībā atbilstoši EDSO cilvēka dimensijas saistībām. Tas tiek panākts, kopā ar daudziem dažādiem partneriem strādājot pie sadarbības veicināšanas, kapacitātes stiprināšanas un profesionālo zināšanu un pieredzes sniegšanas tādās tematiskajās jomās kā cilvēktiesības cīņā pret terorismu, cilvēku tirdzniecības upuru cilvēktiesību aizsardzības pastiprināšana, izglītība un apmācība cilvēktiesību jomā, cilvēktiesību pārraudzība un ziņošana un sieviešu cilvēktiesības un drošība.

Diskriminācijas novēršanas un tolerances jomā EDSO/ODIHR nodrošina dalībvalstīm atbalstu labākā reaģēšanā attiecībā uz naida iespaidā paveiktiem noziegumiem un rasisma incidentiem, ksenofobiju, antisemitismu un citām neiecietības izpausmēm. Ar toleranci un diskriminācijas novēršanu saistītie EDSO/ODIHR pasākumi tiek vērsti uz šādām jomām: likumdošana, apmācība tiesībsardzībā, uzraudzība, ziņošana un reaģēšanas uzlabošana attiecībā uz naida iespaidā paveiktiem noziegumiem un incidentiem, kā arī izglītības pasākumi tolerances, cieņas un abpusējas izpratnes veicināšanai.

EDSO/ODIHR sniedz padomus dalībvalstīm par to politiku saistībā ar **romiem un sintiem**. Aģentūra veicina kapacitātes stiprināšanu un sakaru tīklu veidošanu romu un sintu kopienu vidū, un veicina romu un sintu līdzdalību politikas izstrādes institūcijās.

Visi ODIHR pasākumi tiek veikti, saskaņojot tos un cieši sadarbojoties ar EDSO dalībvalstīm, EDSO institūcijām un vietējiem birojiem, kā arī ar citām sabiedriskajām organizācijām.

Papildinformāciju var iegūt, apmeklējot ODIHR tīmekļa vietni (www.osce.org/odihr).